

Advies van de Wetenschappelijke Commissie Wijkaanpak

De Wetenschappelijke Commissie Wijkaanpak is in 2010 ingesteld door de Minister van Wonen, Wijken en Integratie met als opdracht de Minister te adviseren over de kwaliteit en bruikbaarheid van het onderzoek voor de onderbouwing, evaluatie en bijstelling van het beleid met betrekking tot de wijkaanpak. De commissie brengt jaarlijks in september een advies uit dat betrekking heeft op de in het jaar daarvoor verschenen studies.

Werkwijze van de Commissie

De volgende indeling wordt gehanteerd:

- i. Verantwoording, studies waarin vooral de rechtmatigheid van uitgevoerde maatregelen centraal staat;
- ii. Monitors, beschrijvende studies waarin doelbereik van output- en outcomedoelstellingen van beleid centraal staan, maar die geen inzicht in causaliteit en effectiviteit van beogen;
- iii. Causaliteits- c.q. effectiviteittoetsing, studies van een meer verklarend karakter waarin onderzocht wordt wat de effecten zijn van beleid en hoe ze tot stand komen;
- iv. Ontwikkelingsonderzoeken, studies van innoverend karakter, die nieuwe aanpakken en/of instrumenten verkennen.

Afhankelijk van de aard (de doelstelling) van het onderzoek is getoetst in hoeverre het rapport voldoet aan de criteria voor goed onderzoek en voor bruikbaarheid in de onderbouwing van beleid. Deze criteria zijn opgenomen in bijlage 1 evenals de samenstelling van de commissie.

Conclusies van de Commissie

In 2012 zijn 15 studies ontvangen waarvan er 14 zijn beoordeeld. Daarvan zijn er 5 als goed, 2 als voldoende/goed en 3 als voldoende beoordeeld (zie tabel 1).

Tabel 1. Aantal ontvangen en beoordeelde onderzoeksrapporten, naar categorie en oordeel

Onderzoekscategorie	Ontvang- en	Beoor- deeld	oordeel			
			Onvol- doen- de	Vol- doen- de	Voldoen- de/goed	goed
I verantwoording	2	2		1		1
II monitoring	10	10	4	2	1	3
III effectstudies	2	2			1	1
IV ontwikkelingsonderzoek	1	0				
Niet van toepassing						
<i>totaal</i>	<i>15</i>	<i>14</i>	<i>4</i>	<i>3</i>	<i>2</i>	<i>5</i>

De studie “Weten wat werkt” , is een praktische handleiding voor beleidsmakers voor het opzetten van een gedegen evaluatie voor de wijkaanpak. Deze handleiding is zeer nuttig, maar valt buiten de opdracht van de commissie en is daarom niet beoordeeld (In tabel 1 staat deze studie als ontwikkelingsonderzoek vermeld).

De eerste conclusie is dat er in vergelijking met vorig jaar (vijf) meer studies ter beoordeling zijn aangeboden. Helaas geldt voor twee daarvan dat zij niet meer omvatten dan een tabellenrapport zonder achterliggende doelstellingen en/of interpretatie van de cijfers en om die redenen als onvoldoende moesten worden aangemerkt.

De tweede conclusie is dat, met betrekking tot de overige rapporten, de kwaliteit ten opzichte van de vorige ronde (opnieuw) aantoonbaar is toegenomen. Dit betreft:

- Betere aansluiting van de indicatoren op de doelstellingen van de wijkontwikkelingsplannen.
- Meer systematische werkwijze bij het meten van ontwikkelingen in de tijd.
- Het interpreteren van betrouwbaarheidsmarges in geval van steekproefonderzoek.
- Het spiegelen van uitkomsten met andere outcome monitors (o.a. van het CBS).

De derde conclusie is dat de methodologie op onderdelen nog tekortschiet. Dit betreft vooral: het trekken van conclusies die niet worden onderbouwd door de cijfers; het selectief presenteren van veranderingen; en het onvoldoende rekening houden met algemeen conjuncturele effecten.

De vierde conclusie is dat sommige onderzoekers de waarde van hun eigen onderzoek overschatten en onderzoek naar uitkomsten van beleid ten onrechte aanzien voor effectmetingen van beleid. Toch is ook hier sprake van een verbetering. Er is meer aandacht voor versturende factoren, zoals selectieve migratie effecten en meer aandacht voor het causaal model dat een verband legt tussen de interventie en de verwachte uitkomsten. In de effectstudies is er ook sprake van systematische toetsing waarbij selectie-effecten zoveel mogelijk worden uitgeschakeld. Een eerste voorbeeld met een (quasi) experimentele opzet waarin interventies worden getoetst met een controlegroep is nu beschikbaar (Sociaal en Cultureel Planbureau, 2011, *Wonen, Wijken en Interventies*).

Net als vorig jaar constateert de commissie dat twee onderzoeken in aanmerking komt als voorbeeld voor toekomstig onderzoek door anderen. Dit betreft twee onderzoeken uit de gemeente Groningen:

- “Onderzoek Krachtwijkenbeleid” door I&O Research in opdracht van de Rekenkamercommissie van de gemeente Groningen. Deze verantwoordingstudie kijkt niet alleen naar de rechtmatigheid, maar ook naar de effectiviteit van beleid en geeft een gedegen analyse van zowel de formulering van de doelstellingen van beleid als van de uitvoering daarvan over de volle breedte van de wijkaanpak. Het rapport laat duidelijk zien dat evaluatie op sommige onderdelen lastig is door het ontbreken van heldere doelstellingen.
- “Monitor leefbaarheid en veiligheid 2010” door de Bestuursdienst Gemeente Groningen. Er wordt een duidelijke verbinding gelegd met de literatuur en andere (nationale) monitors ten aanzien van leefbaarheid en veiligheid. De thema’s worden helder geïntroduceerd en de samenhang ertussen wordt uitgelegd.
De monitor munt uit door de heldere presentatie per thema en vervolgens per wijk en geeft aan het eind een duidelijk totaal overzicht waarin de patronen per thema gecombineerd met wijk duidelijk te herkennen en te interpreteren zijn. De lezer wordt doeltreffend ondersteund in het ‘begrijpen’ van een grote hoeveelheid cijfers.

Aanbevelingen van de Commissie

- Gezien het feit dat er nog steeds gemeenten zijn die wel statistische gegevens verzamelen, maar die niet van een onderzoeksvraag voorzien, ze niet met beleidsdoelen verbinden en er geen analyse op uitvoeren, is een actievere disseminatie van Best Practices op zijn plaats. De commissie beveelt aan in samenwerking met de Vereniging voor Statistiek en Onderzoek (VSO) of de Community of Practice (COP) van de wijkenaanpak een masterclass te organiseren over voorbeelden van gedegen (methodisch) en geslaagd (beleidsrelevant) onderzoek, en leden van de commissie zijn bereid daarin een rol te spelen.
- Initieer de komende jaren gedegen effectstudies op de volgende onderdelen: leren, veiligheid, gezondheid en integratie, uit te voeren door ter zake kundige (plan)bureaus in samenwerking met geïnvolveerde onderzoeksgroepen van de Nederlandse universiteiten en deel de resultaten met de gemeenten zodat een platform van *'evidence base' onderzoek* ontstaat voor de interventies op lokaal niveau. De studie van het SCP "Wonen, wijken & interventies" is een voorbeeld op de terreinen herstructurering en leefbaarheid.
- Deze effectstudies verdienen een veel bredere en vooral diepgaander bespreking met onderzoekers die werkzaam zijn voor zowel de lokale als nationale overheid. De commissie beveelt aan een studiedag te organiseren, bijvoorbeeld in samenspraak met Platform 31, waarin de theoretische (causaliteit), methodische (experimentele opzet), praktische (data en software) en organisatorische (ondersteuning) aspecten aan de orde komen.

Bijlage 1

Criteria van de Wetenschappelijke Commissie wijkenaanpak bij de beoordeling van studies

De beoordeling van onderzoeksrapportages vindt plaats aan de hand van de hieronder genoemde criteria:

1. Probleemstelling
 - a. zijn de doel- en probleemstelling van het onderzoek helder geformuleerd?
 - b. wat is de (beleidsmatige) relevantie van het onderzoek voor de wijkaanpak?
 - c. volgen conclusies logisch uit het onderzoek?
 - d. hoe verhouden de aanbevelingen zich tot de conclusies?
2. Inbedding
 - a. is bestaande kennis voldoende verwerkt in het onderzoek?
 - b. is er een fundering in theorie?
3. Methodisch-technische aspecten
 - a. is de conceptualisering in orde?
 - b. is de operationalisering in orde?
 - c. is er aandacht voor causaliteit (aan alle voorwaarden voldaan)?
 - d. is het onderzoeksdesign adequaat (vb cross-sectie vs. longitudinaal, experimentele opzet of niet)?
 - e. is de kwaliteit van de gebruikte data in orde, is er aandacht voor versturende variabelen?
 - f. wat is de generaliseerbaarheid van de resultaten?
4. Meta-analyse
 - a. welke vormen van onderzoek worden veel/weinig gedaan (descriptie, analyse, 'black-box' geopend)?

De commissie beoordeelt deze criteria niet aan de hand van 'golden rules', maar op basis van 'face-value'.

Leden van de Wetenschappelijke Commissie Wijkanaanpak

De Commissie Wijkanaanpak bestaat uit de volgende leden:

Naam	Thema	Organisatie
Prof. dr. Pieter Hooimeijer, voorzitter	Wonen	Universiteit Utrecht
Prof. dr. Sjoerd Karsten	Leren & Opgroeien	Universiteit van Amsterdam
Prof. dr. Jules Theeuwes	Werken	Universiteit van Amsterdam
Prof. dr. Justus Veenman	Integreren	Erasmus Universiteit Rotterdam
Prof. dr. Hans Boutellier	Veiligheid	Vrije Universiteit Amsterdam
Prof. dr. Karien Stronks	Gezondheid	Universiteit van Amsterdam/AMC